

НАПРЯМ 10. ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВЗАЄМИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-428-6-91>

УКРАЇНСЬКІ ВОЄННІ МІГРАНТИ У ПОЛЬЩІ ЯК ФАКТОР СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

П'ятковська Оксана Романівна

*кандидат економічних наук, заступник директора,
Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»*

Після 24 лютого 2022 р. значна частина українських воєнних мігрантів знайшла притулок та міжнародний захист у Польській Республіці. Станом на середину вересня 2024 р. кількість поданих заявок від українських вимушених мігрантів на отримання статусу тимчасового захисту в цій країні склала понад 1,8 млн осіб, з яких 970 120 осіб були офіційно зареєстровані. [1].

Позитивна динаміка зростання чисельності громадян України, які отримали статус тимчасового захисту у Польщі, спостерігалася до вересня 2022 р., після чого відбулося падіння у понад 300 тис. осіб [2]. Загалом, більшість українських воєнних мігрантів прибули до Польщі у першій половині 2022 р., що підтверджує статистика щодо динаміки прийняття рішень надання статусу тимчасового захисту: так, у першому півріччі 2022 р. такий статус отримали 80,5% з усіх українців, які прибули до Польщі протягом 2022 р., при тому, що у цьому році сумарно статус тимчасового захисту було надано понад 1,5 млн. громадянам України [2]. Разом з тим, у 2023 році загальна чисельність позитивних рішень щодо надання такого статусу у Польщі становила трохи більше 237 тис. [2]. Сумарно, після кінця 2022 р. до середини 2022 р. загальна чисельність осіб зі статусом тимчасового захисту в Польщі залишалася практично незмінною і коливалася у межах 970–950 тис. осіб [2].

Основну частку (67%) громадян України, які отримали статус тимчасового захисту у Польщі за 2022–2023 рр. становили жінки [2]. Питома вага дітей віком до 18 років була найбільшою протягом першого півріччя 2022 р. (53,56% I кв. 2022 р. та 40,44% II кв. 2022 р.) [2]. У другому півріччі 2022 р. та протягом 2023 р. середній показник частки дітей, які отримали статус тимчасового захисту у Польщі, склав лише 26% [2].

Таким чином, зважаючи на таку динаміку міграційного потоку, гендерну та вікову специфіку складу українських воєнних мігрантів

у Польщі, очевидно, що перше півріччя 2022 р. видалося найскладнішим з точки зору забезпечення належних умов для втікачів від війни з України. Такий стан речей зумовив неодмінну реакцію польського суспільства на виклики, які постали перед державою в цих складних умовах.

Згідно з оцінками Польського Економічного Інституту (Polish Economic Institute), у перші три місяці повномасштабного вторгнення росії на територію України, витрати Польщі для допомоги українським біженцям на території цієї країни сягнули 25,4 мільярди злотих (5,45 мільярдів євро, або приблизно 0,97% ВВП), з них приватні витрати пересічних громадян Польщі становили не менше ніж 5,5 мільярдів злотих (приблизно 1,18 мільярдів євро) [3, с. 4–5]. Для порівняння, за 2021 рік громадяни Польщі загалом здійснили харитативних внесків на суму 3,9 мільярдів злотих (0,83 мільярди євро) [3, с. 4–5]. Це означає, що за перші три місяці масової вимушеної міграції українців до Польщі громадяни цієї країни мобілізували більше ресурсів у формі пожертв та допомоги, ніж за весь 2021 р. на усі види допомоги.

На початку повномасштабної війни, коли потоки українських мігрантів були найбільш масовими, близько 77% польської спільноти було залучено до допомоги українцям [3, с. 4]. Це проявлялося у різних формах: придбання необхідних товарів (59%), фінансові пожертви (53%), безкоштовна допомога у поладженні різних питань (20%), волонтерство (17%), надання безкоштовно свого житла (7%), безоплатне перевезення власним транспортом (5%) [3, с. 15].

Аналізуючи спонтанне бажання громадян Польщі та готовність до самопожертви, багато дослідників сходяться на думці, що масова міграція вимушених мігрантів з України стала великим поштовхом до активізації безпрецедентного розвитку соціального капіталу та соціальної згуртованості в Польщі [4].

Діяльність щодо підтримки українців здійснювали польські органи влади, державні та бізнес структури, неурядові організації та пересічні громадяни. Швидко була розроблена модель захисту мігрантів, яка об'єднала формальні та неформальні засоби допомоги від державних та недержавних інституцій для ефективного способу подолання кризи [5, с. 307]. Гуманітарні та українські діаспорні організації відігравали провідну роль у цих процесах [5, с. 307]. Громадські організації здійснювали діяльність, в якій можна виділити такі ключові заходи для підтримки українців, як-от: забезпечення надійного місця для тимчасового проживання, координація волонтерської роботи, надання психологічної, інформаційної та правової підтримки, проведення безкоштовних курсів вивчення польської мови, збір коштів на потреби мігрантів [5, с. 308]. Крім того, значна частина українських мігрантських організацій, які функціонували у Польщі, переорієнтувала свою діяльність та зосередилася на допомозі українським біженцям [6].

3 березня 2022 р. завдяки УВКБ ООН була прийнята Модель координації біженців (Refugee Coordination Model, RCM), щоб реагувати на раптовий наплив біженців з України та сприяти узгодженим підходам, які відповідали пріоритетам уряду, одночасно максимізуючи взаємодоповнюваність ресурсів і вплив на різних рівнях [7]. Застосовуючи локальний підхід, міжвідомчі координаційні форуми у справах біженців (Refugee Coordination Fora, RCF) були створені в Мазовецькому, Малопольському, Люблінському та Підкарпатському воєводствах, щоб гарантувати, що партнери та органи влади будуть належним чином проінформовані та спільно плануватимуть заходи у відповідь на кризу біженців [7]. Вже у 2022 р. для реалізації цієї моделі УВКБ ООН у Польщі було залучено 50 національних партнерів [7], в 2023 р. – 83 партнерські організації, з яких 6 організацій – агенції представництва ООН, 24 – міжнародні неурядові організації, 4 – недержавні організації релігійного спрямування, решта – польські національні неурядові організації та благодійні фонди, які, своєю чергою, могли залучати партнерські організації громадянського суспільства [7].

У 2023 р. польська модель координації біженців, заснована на гуманітарних принципах і громадянському партнерстві, зазнала значних змін, які продовжилися у 2024 р.: Координаційний форум у справах біженців (RCF) у Польщі переглянули, щоб оптимізувати зустрічі, зберегти гнучкість як інструмент, поглибити міжсекторальне співробітництво та співпрацю з місцевими організаціями та організаціями, які очолювали вимушені мігранти [8]. Понад 80 національних організацій з усієї країни приєдналися до Плану реагування на біженців (RRP) на 2024 р., що на 67% більше, ніж у 2023 р. [8].

Таким чином, можемо зробити висновок про те, що масова міграція шукачів міжнародного притулку з України, що була зумовлена широкомасштабним вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 р., змусила польське суспільство, передусім громадські організації, активно відреагувати на кризу біженців, розвинути свою діяльність, створити нові інституційні спроможності для подальшої взаємодії і співпраці, об'єднавши зусилля звичайних громадян-волонтерів, бізнесу, політиків, державних структур та наукових установ для допомоги українським воєнним мігрантам.

Список використаних джерел:

1. UNHCR Operational Data Portal. Ukraine Refugee Situation. 2024. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#category-25-520683>
2. Eurostat. Decisions granting temporary protection by citizenship, age and sex. 2024. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asytpfq__custom_9902919/default/table?lang=en

3. Baszczak Ł., Kielczewska A., Kukołowicz P., Wincewicz A., Zyzik R. How Polish society has been helping refugees from Ukraine, Polish Economic Institute, Warsaw, 2022. URL: <https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2022/07/Pomoc-pol-spol-UKR-ENG-22.07.2022-C.pdf>

4. Sroda M., Zielińska E. Masowa pomoc w masowej ucieczce / Ed. Elzbieta Morawska, ISNS UW, Warszawa, 2022. URL: https://www.isns.uw.edu.pl/pliki/wydawnictwa/Ukraina_WWW.pdf

5. Долінська О. Прибуття українських вимушених мігрантів до Польщі у перші тижні повномасштабної війни: допомога та основні актори, Закордонне українство: від дослідження історії до прогнозу розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 26 квітня 2024 р.). Київ : ТОВ «Гео-принт», 2024. С. 306–309.

6. П'ятковська О. Функціональні пріоритети українських мігрантських організацій у Польщі після початку повномасштабної агресії росії, Multidimensionality of Ukrainian-Polish cooperation: genesis, particularities and prospects : Scientific monograph / science eds. T. Astramovich-Leik, Ya. Turchyn, O. Horbach. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. P. 279–291.

7. UNHCR. Poland: Poland Chapter of Ukraine Situation Regional Refugee Response Plan 2023, 2023. URL: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/99093>

8. UNHCR. Poland: Poland Chapter of Ukraine Situation Regional Refugee Response Plan 2024. 2024. URL: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/106305>